

PORTRETE DE ÎMPĂRAȚI ROMANI ÎN OPERA LUI PUBLIUS CORNELIUS TACITUS

„Clarorum virorum facta moresque posteris tradere, antiquitus usitatum, ne nostris quidem temporibus quamquam incuriosa suorum aetas omisit, quotiens magna aliqua ac nobilis virtus vicit ac supergressa est vitium parvis magnisque civitatibus commune, ignorantiam recti et invidiam”¹.

Pornind de la această mărturisire din *De vita et moribus Iulii Agricolae liber* și menținându-ne pe aceleași coordonate și anume destăinuirile lui Tacitus, am încercat a urmări, în întreaga operă a istoricului, opiniile acestui titan al istoriografiei latine cu privire la cei care au condus Imperiul Roman de la Augustus la Traianus.

Prezentarea este realizată ținând cont de criteriul cronologic și nu de ordinea în care informațiile se regăsesc în succesiunea cărților sau capitolelor operei.

Se va observa sumedenia de informații cu toate că *Historiae* și *Annales* nu ne-au parvenit în întregul lor, iar Tacitus nu reușit, după cum își propusese, să scrie istoria Romei până la Traianus; stă mărturie în acest sens un fragment din Hieronymus: „Cornelius Tacitus, qui post Augustum usque ad mortem Domitiani vitas Caesarum triginta voluminibus exoravit”².

Considerăm că este de prisos orice comentariu pe marginea spuselor lui Tacitus, mai cu seamă că istorici și literați de marcă au analizat sub toate aspectele atitudinea lui Tacitus față de împărații Romei. Am putea, cel mult, să sintetizăm prin câteva opinii (Montaigne, Grimal, Cizek), strădaniile lui Tacitus în ce privește realizarea portretelor împăraților. Astfel:

Montaigne: „Nu știu vreun alt scriitor care să îmbine povestirea faptelor publice cu atâtea considerații despre moravuri și despre simțăminte personale. Și, în pofida a ceea ce crede el însuși, eu unul cred că, având a urmări mai ales viețile împăraților din vremea lui, atât de deosebite între ele și atât de lipsite de orice măsură... se bucura de subiecte mai puternice și mai ispititoare la povestit decât dacă ar fi avut de înfățișat bătălii și tulburări ale lumii întregi... Aceasta este cea mai folositoare formă de Istorie”³.

Pierre Grimal: „... Tacit s-a străduit să înțeleagă mecanismele care au determinat comportarea personajelor evocate. Le citează cuvintele, încearcă să pătrundă simțămintele actorilor dramelor care se succed și să descurce ițele întortocheatelor lucrături ale împăraților și ale acoliților lor, de la Tiberiu la Nero, de la Seian și Macro la Tigellinus”⁴.

Eugen Cizek: „Ca orice scriitor din timpul Imperiului, Tacit a acordat o atenție deosebită personalității cârmuitorilor politici. După deteriorarea moravurilor și decadența senatului, ei sunt, în concepția scriitorului, principalii responsabili pentru procesul disoluției graduale a statului roman. De altfel, în nici un alt sector al istoriei Romei, Tacit nu s-a dovedit mai pătător și nu s-a îndepărtat mai mult de realitatea istorică, deși nu trebuie să exagerăm și să contestăm lui Tacit orice informație adevărată despre cezari. Totuși, nicăieri, ca să revenim la modelarea intrigii, Tacit n-a modificat mai amplu datele istorice și chiar unele elemente oferite de surse pentru a făuri personaje care să dea seama cât mai pertinent de îndoielile și neîncrederea vădită de autor față de Imperiul roman”⁵.

Neavând în intenție decât redarea portretelor de împărați așa cum au fost ele realizate de Tacitus, considerăm necesar a semnală titlatura completă a fiecăruia dintre ei iar în subsol, datele importante din viața lor astfel încât cei interesați să aibă posibilitatea de a-și forma propriile impresii cu privire la opiniile marelui istoric. Din dorința de a nu denatura sau minimaliza informațiile lui Tacitus, am considerat potrivit ca prezentarea să fie în limba latină și, pe cât posibil, cu cuvintele autorului⁶.

¹ Tacitus, *Agr.*, 1: „Este un obicei din vechime de a transmite posterității faptele și caracterul oamenilor aleși. Nici generația noastră, așa de nepăsătoare față de prezent, n-a trecut cu vederea acest obicei, de câte ori cineva cu calitate deosebite a știut să învingă și să domine un cusur comun statelor mici și mari: necunoașterea binelui și invidia.” (Traducere N.I. Niculiță).

² Hieronymus, *Comm. ad Zach.*, 3, 14: „Cornelius Tacitus, care a istorisit viețile Cezarilor de după Augustus până la moartea lui Domitianus în treizeci de cărți”.

³ Montaigne, *Essais*, III, 8 (cap. « Despre arta relatării »)

⁴ Pierre Grimal, *Tacit*, Universitas, f.l., f.a., pag. 279.

⁵ Eugen Cizek, *Tacit*, București, Editura Univers, 1974, p. 219-220. A se vedea în paginile următoare (220-228) evoluția atitudinii lui Tacitus față de împărați.

⁶ Acolo unde informația era amplu prezentată s-a procedat la regestare.

*Educatio, studia, cursus honorum, vita, mores, gesta, artes, ingenium, eloquentia, voluptates, vitia, imago*⁷ sunt aspectele asupra cărora stăruie autorul. Cât de obiectiv sau cât de subiectiv a fost Tacitus, dacă a fost sau nu părțitor în prezentarea conducătorilor primului secol al Imperiului Roman nu vom ști cu exactitate. Putem presupune însă că Tacitus a avut în vedere, dincolo de meritele sau conjuncturile care au dus la obținerea de titlaturi și onoruri, și viața particulară ori stările comportamentale ale celor treisprezece *imperatores*⁸.

După cum am amintit mai sus și după cum se poate observa din trimiteri, informațiile au fost culese din toate cele cinci lucrări care compun opera lui Publius Cornelius Tacitus: *Dialogus de oratoribus* (*Dial.*), *De vita et moribus Iulii Agricolae liber* (*Agr.*), *De origine, situ, moribus ac populis Germanorum* (*Germ.*), *Historiae* (*Hist.*) și *Annales* (*Ann.*).

AUGUSTUS

*IMPERATOR CAESAR DIVI FILIVS AVGVSTVS,
PONTIFEX MAXIMVS, CONSVL XIII, IMPERATOR XXI,
TRIBVNICIAE POTESTATIS XXXVII, PATER PATRIAE*⁹

Augustus: arma in Augustum cessere; nomine principis

-educatus ab Atia matre

-in locum Hirtii se consulem sufficit

-annos natus XIX civilia bella sustinet

-bellum cum Antonio

-aspectu exterret legiones Actiacas

-Neroni uxorem aufert

-imperium invadit

-quod nomine principis constituit

-rem publicam legibus ornat

Ann.: I, 1

Dial.: 28

Dial.: 17

Ann.: XIII, 6

Ann.: XI, 7

Hist.: III, 66

Ann.: I, 42

Ann.: I, 10

Ann.: I, 2

Ann.: I, 9

Ann.: III, 28

⁷ *Educatio* – educația; *studium* – ocupație, îndeletnicire, interes, râvnă, zel, dorință, devotament, studiu, (pl.) partide; *cursus honorum* – cursul magistraturilor, cariera politică; *vita* – viață, fel de viață, biografie; *mores* – (utilizat frecvent la plural) obiceiuri, moravuri, caracter, conduită morală, moralitate, voie, plac, normă, regulă; *gesta* – fapte mari, realizări, înfăptuiri; *artes* – (pl.) calități; *ingenium* – calități înnăscute, fire, etc.; *eloquentia* – elocvență, talent al vorbirii; *voluptates* – plăceri, voluptăți, jocuri publice; *vitia* – defecte, metehne, greșeli, vicii, vinovății; *imago* – portret, statuie, reprezentare, aspect.

⁸ Această afirmație poate fi susținută și numai printr-un simplu *inventarium* referitor la ceea ce reprezenta viața de familie sau chiar grija față de propria persoană pentru cei care au condus destinele Imperiului Roman în secolul I p.Ch.: pentru cei 13 împărați istoria consemnează 25 de soții (nu se știe dacă Nerva a fost căsătorit) din care au rezultat 21 copii (ai lui Otho, Nerva, Traian nu apar menționați în izvoare). De asemenea, modurile în care au plecat din lumea celor vii spun multe despre grija lor față de propria persoană: boală, asfixie, asasinat, otrăvire, sinucidere, ciumă, apoplexie, atac cardiac.

⁹ *Memento*: Titlurile primite de Augustus au stat la baza titlaturilor tuturor succesorilor săi.

- Născut la Roma, la 23 septembrie 63 a.Ch., sub numele de *Caius Octavius*.
- Adoptat de Iulius Caesar la 8 mai 44 a.Ch, devine *Caius Iulius Caesar Octavianus*. Astfel, *Caesar* intră în titulatura tuturor împăraților romani.

- Din 42 a.Ch., ia numele de *Caius Iulius Caesar Divi Filius Imperator*.

- În 40 a.Ch. Octavius renunță la prenumele *Iulius* și chiar la propriul prenume, *Caius*, și transferă titlul de *Imperator* de la sfârșitul titlaturii la începutul ei: *Imperator Caesar Divi Filius*. *Imperator Caesar* va figura de acum în titlaturile tuturor împăraților romani până în secolul al IV-lea p.Ch.

- La 16 ianuarie 27 a.Ch., senatul îi conferă titlul de *Augustus*, făcând parte, de asemenea, din titulatura imperială, în general, postpus numelui. Titlatura lui Augustus va fi, de la această dată, *Imperator Caesar Divi Filius Augustus*.

- La 6 martie 12 a.Ch., după moartea lui Lepidus, a devenit *Pontifex Maximus*.

- La 5 februarie 2 a.Ch., senatul îi decernează titlul onorific de *Pater Patriae*.

- A fost *Consul*, astfel: I: 43 a.Ch.; II: 33 a.Ch.; III: 31 a.Ch.; IV: 30 a.Ch.; V: 29 a.Ch.; VI: 28 a.Ch.; VII: 27 a.Ch.; VIII: 26 a.Ch.; IX: 25 a.Ch.; X: 24 a.Ch.; XI: 23 a.Ch.; XII: 5 a.Ch.; XIII: 2 a.Ch..

- A fost aclamat *Imperator* de 21 de ori, pentru prima dată în 43 a.Ch. (titlu acordat de trupe, în general de cele victorioase); din 40 a.Ch. Octavianus l-a utilizat în titulatură (utilizat astfel și de Vespasianus și apoi generalizat).

- În 23 a.Ch. a primit pentru prima dată *tribunicia potestas* odată cu cea de-a doua reformă constituțională; astfel era reînnoită în fiecare an la 26 iunie, fapt care permite identificarea inscripțiilor din titlaturi.

- Căsătorii: 43 a.Ch.: Claudia; 40 a.Ch.: Scribonia; 38 a.Ch.: Livia Drusilla.

- Copii: Iulia (cu Scribonia).

- A murit la 19 august 14 p.Ch., la Nola în Campania și înmormântat în mausoleul lui Augustus.

-reperit vocabulum summi fastigii, tribuniciam potestatem	<i>Ann.</i> : III, 56
-quaedam ex antiquitate flectit ad praesentem usum	<i>Ann.</i> : IV, 16
-legem maiestatis novat	<i>Ann.</i> : I, 72
-patricios creat	<i>Ann.</i> : XI, 25
-pomerium urbis auget	<i>Ann.</i> : XII, 23
-Aegypto equites Romanos imponit	<i>Hist.</i> : I, 11
-iis plenam potestatem tradit	<i>Ann.</i> : XII, 60
-saepius in Orientem et Occidentem	
-commeat comite Livia	<i>Ann.</i> : III, 34
-item senex crebro in Germanias	<i>Ann.</i> : I, 46
-inde irritus discedit	<i>Ann.</i> : I, 59
-in collocanda filia de equitibus Romanis consultat	<i>Ann.</i> : IV, 39
-filiam relegat	<i>Ann.</i> : I, 53
-Drusi corpori obviam it	<i>Ann.</i> : III, 5
-nepotum excessum fert fortiter	<i>Ann.</i> : III, 6
-histrionibus indulget	<i>Ann.</i> : I, 54
-spectaculum proelii navalis edit	<i>Ann.</i> : XII, 57
-rationarium imperii perscribit	<i>Ann.</i> : I, 11
-coercendos imperii terminos suadet	<i>Ann.</i> : I, 11
	<i>Agr.</i> : 13
	<i>Dial.</i> : 17
-LVI annos imperat	<i>Ann.</i> : IV, 38
-divinos honores sperat	<i>Ann.</i> : I, 5
-moritur Nolae	<i>Ann.</i> : I, 8
-testamentum	<i>Ann.</i> : I, 9 sq.
-mores et gesta	<i>Ann.</i> : I, 11; II, 41
-effigies inter numina	<i>Ann.</i> : II, 22
-inter Iovem et Martem memoratus	<i>Ann.</i> : II, 37
-imago	<i>Ann.</i> : I, 73
-statua	<i>Ann.</i> : IV, 37; 55; 57;
-templa	VI, 45
	<i>Ann.</i> : I, 73; IV, 67
-cultores	<i>Ann.</i> : III, 63
-asylum	<i>Ann.</i> : XIII, 3
-eloquentia	<i>Dial.</i> : 13
-epistolae	<i>Ann.</i> : I, 12-13
-iudicium de Asinio Gallo aliisque	<i>Ann.</i> : III, 25
-forum	<i>Ann.</i> : III, 24
-fortuna in rem publicam valida, domi impropera	

TIBERIUS

*TIBERIVS CAESAR DIVI AVGVSTI FILIVS AVGVSTVS,
PONTIFEX MAXIMVS, TRIBVNICIAE POTESTATIS XXXVIII,
IMPERATOR VIII, CONSUL V*¹⁰

¹⁰ *Memento:*

- Născut la Roma, la 16 noiembrie 42 a.Ch., sub numele de *Tiberius Claudius Nero*.
- Adoptat de Augustus în anul 4 p.Ch., cu numele de *Tiberius Iulius Caesar*.
- La 19 august 14 p.Ch., preia puterea, titulatura sa fiind *Tiberius Caesar Augustus*.
- În martie 15 p.Ch., primește titlul de *Pontifex Maximus*.
- Este numit adesea *Divi Augusti Filius* („fiul divinului Augustus”).
- La 26 iunie 6 a.Ch., a primit pentru prima oară *tribunicia potestas* pentru o perioadă de cinci ani, până la 25 iunie 1 a.Ch. Începând din 26 iunie 4 p.Ch., puterea tribuniciară i-a fost reînnoită anual.
- *Imperator*: I: 9 a.Ch.; II: 8 a.Ch.; III: 6 p.Ch.; IV: 8 p.Ch.; V: 9 p.Ch.; VI: 11 p.Ch.; VII: 13 p.Ch.; VIII: 16 p.Ch..
- *Consul*: I: 13 a.Ch.; II: 7 a.Ch.; III: 18 p.Ch. (împreună cu Germanicus); IV: 21 p.Ch. (cu Drusus); V: 31 p.Ch. (cu Seianus).

Tiberius Nero Imperator ab Augusto imperator appellatur:	<i>Ann.</i> : I, 3
-adoptatur	<i>Ann.</i> : I, 3
-imperium adipiscitur	<i>Ann.</i> : I, 5
-Germanicum timet oditque	<i>Ann.</i> : I, 7; 52
-mores	<i>Ann.</i> : I, 4
-obscura verba	<i>Ann.</i> : I, 11
-ad exercitus se iturum simulat	<i>Ann.</i> : I, 47
-Iuliam, olim uxorem, necat	<i>Ann.</i> : I, 53
-sodalis Augustalis	<i>Ann.</i> : I, 54
-Agrippinam odit	<i>Ann.</i> : I, 69
-in acta sua iurari prohibet	<i>Ann.</i> : I, 72
-patris patriae nomen recusat	<i>Ann.</i> : I, 72
-legem maiestatis reducit	<i>Ann.</i> : I, 72
-imperia ad finem vitae continuat	<i>Ann.</i> : I, 80
-imperator salutatur a militibus	<i>Ann.</i> : II, 18
-Urgulaniae adest apud praetorem	<i>Ann.</i> : II, 34
-hereditates, nisi amicorum, non adit	<i>Ann.</i> : II, 48
-novies ab Augusto in Germaniam misus	<i>Ann.</i> : II, 56
-dominus dici recusat	<i>Ann.</i> : II, 87
-Germanici mortem laetus	<i>Ann.</i> : III, 2
-spernendis rumoribus et honoribus validus	<i>Ann.</i> : III, 10; IV, 37
-firmus adversus pecuniam	<i>Ann.</i> : III, 18
-in Campaniam proficiscitur	<i>Ann.</i> : III, 31; IV, 57
-litterae super luxu civitatis	<i>Ann.</i> : III, 53
-animi altitudo et simulatio	<i>Ann.</i> : I, 7; 69; IV, 1; 29; 52; 71
-calliditas	<i>Ann.</i> : XI, 3
-constantia	<i>Ann.</i> : IV, 8; 12
-in deterius mutatur	<i>Ann.</i> : IV, 6
-liberalis	<i>Ann.</i> : II, 48
-parcus	<i>Ann.</i> : III, 52
-Drusum filium mortuum laudat	<i>Ann.</i> : IV, 12
-templum eius	<i>Ann.</i> : IV, 15
-templum in ulteriore Hispania	<i>Ann.</i> : IV, 37
-templum Zmyrnae	<i>Ann.</i> : IV, 56
-facta dictaque Augusti observat	<i>Ann.</i> : IV, 37
-effigies	<i>Agr.</i> : 13 <i>Ann.</i> : IV, 64; 74
-habitus corporis	<i>Ann.</i> : IV, 57
-munificentia	<i>Ann.</i> : II, 48; IV, 64; VI, 45
-in insulam Capreas se abdit	<i>Ann.</i> : IV, 67
-in specu periculum adit	<i>Ann.</i> : IV, 59
-dominatur violentius mortua matre	<i>Ann.</i> : V, 3
-saevit in Drusum nepotem	<i>Ann.</i> : VI, 23 sq.
-libidines	<i>Ann.</i> : VI, 1
-litterae	<i>Ann.</i> : VI, 6
-scelera	<i>Ann.</i> : VI, 6
-debitoribus subvenit	<i>Ann.</i> : VI, 17
-Galbae praesagit imperium	<i>Ann.</i> : VI, 20

• Căsătorii: cu Vipsania Agrippina și Iulia, fiica lui Augustus, cu care s-a căsătorit în 11 a.Ch. și de care a divorțat în 2 a.Ch..

• Copii: cu Vipsania pe Nero Claudius Drusus; cu Iulia – un fiu care a murit la puțin timp după naștere.

• A murit la 16-17 martie 37 p.Ch., la Misenum (sufocat, după spusele lui Suetonius); rămășițele pământești au fost depuse în mausoleul lui Augustus.

-Chaldaeis dat operam	<i>Ann.</i> : VI, 20
-vestium iniectum necatur	<i>Ann.</i> : VI, 50
-vita et mores	<i>Ann.</i> : VI, 51
-eloquentia	<i>Ann.</i> : XIII, 3
-imperavit annis XXIII	<i>Dial.</i> : 17

CALIGULA

*CAIVS CAESAR GERMANICVS AVGVSTVS,
PONTIFEX MAXIMVS, CONSVL IV, IMPERATOR,
TRIBVNICIAE POTESTATIS IV, PATER PATRIAE*¹¹

C. Caesar Caligula infans in castris genitus:	<i>Ann.</i> : I, 41
-eductus in contubernio legionum	<i>Ann.</i> : I, 41
-vocabulo Caligulam apelabant	<i>Ann.</i> : I, 41, 69
-Iuliam Augustam in funere laudat	<i>Ann.</i> : V, 1
-impudicitia	<i>Ann.</i> : VI, 9; 45; XV, 72
-ingenium	<i>Ann.</i> : VI, 45
-Claudiam Silanam uxorem ducit	<i>Ann.</i> : VI, 20
-Lolliam uxorem ducit	<i>Ann.</i> : XII, 22
-a Seiano dolo petitus	<i>Ann.</i> : VI, 3
-de eo scitum Passieni dictum	<i>Ann.</i> : VI, 20
-effigiem suam in templo Hierosolimi poni iubet	<i>Hist.</i> : V, 9
-Macroni conscius in Tiberio necando	<i>Ann.</i> : VI, 50
-conatus adversus Germanos irriti	<i>Agr.</i> : 13
	<i>Germ.</i> : 37
-occultis insidiis oppressus a Cassio Chaerea	<i>Ann.</i> : I, 32
	<i>Hist.</i> : III, 68

CLAUDIUS

*TIBERIVS CLAVDIVS CAESAR AVGVSTVS GERMANICVS,
PONTIFEX MAXIMVS, TRIBVNICIAE POTESTATIS XIV,
CONSVL V, IMPERATOR XXVII, PATER PATRIAE*¹²

¹¹ *Memento:*

- Născut la Antium (Anzio), la 31 august 12 p.Ch.; numele: *Caius Iulius Caesar Germanicus*.
- La 18 martie 37 p.Ch. accede la putere sub numele de *Caius Caesar Augustus Germanicus*.
- În 37 p.Ch.: *Pontifex Maximus* și *Pater Patriae*.
- *Consul*: I: din 1 iulie la 31 august 37 p.Ch.; II: 39 p.Ch.; III: 40 p.Ch.; IV: 41 p.Ch..
- *Tribunicia potestas*: de la preluarea puterii până la moarte; era reînnoită anual la 18 martie.
- *Imperator*: aclamat o singură dată, la preluarea puterii.
- Căsătorii: 33 p.Ch.: Iunia Claudilla; 37 p.Ch.: Livia Orestilla; 38 p.Ch.: Lollia Paulina; 39: Milonia

Caesonia.

- Copii: Iulia Drusilla (cu Milonia Caesonia).

A murit la 21 ianuarie 41 p.Ch., asasinat pe Palatin, la Roma. A fost înhumat temporar în Lamia, transferat apoi în mausoleul lui Augustus.

¹² *Memento:*

- Născut la Lugdunum (Lyon), la 1 august 10 a.Ch.; numele la naștere: *Tiberius Claudius Drusus*.
- În anul 4 p.Ch., fratele său mai mare, Germanicus (tatăl lui Caligula) a fost adoptat de Tiberius și de acum Claudius se va numi: *Tiberius Claudius Nero Germanicus*.
- La 25 ianuarie 41 p.Ch., accede la putere devenind: *Tiberius Claudius Caesar Augustus Germanicus*

Pontifex Maximus.

- În ianuarie 41 p.Ch., devine *Pater Patriae*.
- *Consul*: I: 37 p.Ch.; II: 42 p.Ch.; III: 43 p.Ch.; IV: 47 p.Ch.; V: 51 p.Ch..
- *Tribunicia potestas*: dobândită odată cu accederea la putere și reînnoită în fiecare an la 25 ianuarie.
- *Imperator*: I: odată cu obținerea puterii supreme; II-III: 41 p.Ch.; IV-VIII: între 43-45 p.Ch.; IX-XIV: între 45-47 p.Ch.; XV-XVIII: între 47-50; XIX-XXVII: între 50-52 p.Ch..

Căsătorii: Plautia Urgulanilla; 28 p.Ch.: Aelia Paetina; 38 p.Ch.: Valeria Messalina; 49 p.Ch.: Iulia Agrippina.

Ti. Claudius, qui deinde imperator:	<i>Ann.</i> : I, 58; III, 18
-eius filio Seianus socer destinatus	<i>Ann.</i> : III, 29
-bonarum artium cupiens	<i>Ann.</i> : VI, 46
-imminutae mentis	<i>Ann.</i> : VI, 46
-hebes	<i>Ann.</i> : XI, 3; XIII, 28
-censoria munia usurpat	<i>Ann.</i> : XI, 13
-fontes aquarum urbi infert	<i>Ann.</i> : XI, 13
-novas litterarum formas adicit	<i>Ann.</i> : XI, 13 sq.
-oratio pro Gallis	<i>Ann.</i> : XI, 24
-elegantia in dicendo	<i>Ann.</i> : XIII, 3
-lustrum condidit	<i>Ann.</i> : XI, 25
-vitae caelibis intolerans	<i>Ann.</i> : XII, 1
-uxorem devinctus	<i>Ann.</i> : XI, 28; XII, 1
-Messalinam uxorem necat	<i>Ann.</i> : XI, 38
-Agrippinae coniungitur	<i>Ann.</i> : XII, 5
-pomerium urbis auget	<i>Ann.</i> : XII, 53
-privignum filio anteponit	<i>Ann.</i> : XII, 25; 41
-ius reddit	<i>Ann.</i> : XII, 43
-navale proelium in laco adornat	<i>Ann.</i> : XII, 56
-Iudaeam equitibus aut libertis permittit	<i>Hist.</i> : V, 9
-veneno necatur	<i>Ann.</i> : XII, 67
-divus	<i>Ann.</i> : XII, 69
-eius templum in Britannia	<i>Ann.</i> : XIV, 31

NERO

*IMPERATOR NERO CLAUDIVS CAESAR AVGVSTVS GERMANICVS,
PONTIFEX MAXIMVS, TRIBVNICIAE POTESTATIS XIV,
IMPERATOR XIII, CONSVL V, PATER PATRIAE*¹³

Nero, ante adoptionem Lucius Domitius:	<i>Ann.</i> : XI, 11
-adoptione mox in imperium et cognomentum Neronis adscitus	<i>Ann.</i> : XI, 11
-populi favore excipitur	<i>Ann.</i> : XI, 11
-miracula de eius infantia	<i>Ann.</i> : XI, 11
-a Claudio adoptatus, Britanico anteponitur	<i>Ann.</i> : XII, 25
-Octavia, Claudii filia, ei despondetur	<i>Ann.</i> : XII, 9
-toga virilis ei maturatur	<i>Ann.</i> : XII, 41

• Copii: Claudius Drusus (cu Plautia Urgulanilla), mort la o vârstă mică; Claudia (cu Plautia Urgulanilla) care nu a fost recunoscută de Claudius; Antonia (cu Aelia Paetina); Octavia (cu Valeria Messalina); Britannicus (cu Valeria Messalina)

• A murit la 13 octombrie 54 p.Ch., otrăvit de Agrippina; a fost înmormântat în mausoleul lui Augustus.

¹³ *Memento*:

• Născut la Antium (Anzio), la 15 decembrie 37 p.Ch.; numele: *Lucius Domitius Ahenobarbus*.

• Adoptat de Claudius în 50 p.Ch., cu numele: *Nero Claudius Caesar Drusus Germanicus*.

• La 13 octombrie 54 p.Ch. accede la putere.

• În 55 p.Ch. primește titlurile de *Pontifex Maximus* și *Pater Patriae*.

• La sfârșitul verii anului 66 p.Ch. titulatura sa este: *Imperator Nero Claudius Caesar Augustus Germanicus*; este primul care utilizează titlul de *Imperator* în fața numelui.

• *Tribunicia potestas*: dobândită pentru prima oară în decembrie 54 p.Ch. și reinnoită în fiecare an la 13 octombrie.

• *Consul*: I: 55 p.Ch.; II: 57 p.Ch.; III: 58 p.Ch.; IV: 60 p.Ch.; V: 68 p.Ch..

• *Imperator*: I: odată cu obținerea puterii supreme; II: 56 p.Ch.; III-IV: 57 p.Ch.; V-VI: 58 p.Ch.; VII: 59 p.Ch.; VIII-IX: 61 p.Ch.; X: 64 p.Ch.; XI: 66 p.Ch.; XII-XIII: 67 p.Ch..

• Căsătorii: 53 p.Ch.: Octavia; 62 p.Ch.: Poppaea Sabina; 66 p.Ch.: Statilia Mesalina.

• Copii: Claudia (cu Poppaea Sabina).

• S-a sinucis la 9 iunie 68 p.Ch., la Roma; afost înmormântat în mormântul familiei Domitiilor.

-proconsulare imperium extra urbem	<i>Ann.</i> : XII, 41
-princeps iuventutis	<i>Ann.</i> : XII, 41
-Octaviae coniungitur	<i>Ann.</i> : XII, 58
-Iliensium causam agit	<i>Ann.</i> : XII, 58
-imperator declaratur	<i>Ann.</i> : XII, 69
-Claudium in funere laudans, primus principum aliena facundia eget	<i>Ann.</i> : XIII, 3
-artes eius	<i>Ann.</i> : XIII, 3; XIV, 16
-statuas recusat	<i>Ann.</i> : XIII, 10
-Acten libertam amat	<i>Ann.</i> : XIII, 12
-ab Octavia coniuge abhorrebat	<i>Ann.</i> : XIII, 12
-exturbat Octaviam	<i>Ann.</i> : XIV, 60
-revocat Octaviam	<i>Ann.</i> : XIV, 60
-tandem Octaviam interfici iubet	<i>Ann.</i> : XIV, 64
-Britannicum veneno tollit	<i>Ann.</i> : XIII, 16
-num matris concubitum expetiverit?	<i>Ann.</i> : XIV, 2
-matrem tollere nititur	<i>Ann.</i> : XIV, 3
-matrem occidi iubet	<i>Ann.</i> : XIV, 7
-Neapolim concedit	<i>Ann.</i> : XIV, 10
-Romam redit	<i>Ann.</i> : XIV, 13
-iuvenales ludos instituit	<i>Ann.</i> : XIV, 15
-flagitia et infamia	<i>Ann.</i> : XIV, 15
-ad deteriores inclinat	<i>Ann.</i> : XIV, 52
-orationis Senecae responsum	<i>Ann.</i> : XIV, 55
-Poppaeam deperit	<i>Ann.</i> : XIII, 46
-cum Poppaea coniungitur	<i>Ann.</i> : XIV, 60
-Neapoli in scaena cantat	<i>Ann.</i> : XV, 33
-periculum evadit	<i>Ann.</i> : XV, 34
-Pythagorae nubit	<i>Ann.</i> : XV, 37
-incredibilium cupitor	<i>Ann.</i> : XV, 42
-Christianos suppliciis afficit	<i>Ann.</i> : XV, 44
-coniuratio in eum	<i>Ann.</i> : XV, 48
-cithara in teatro canit	<i>Ann.</i> : XVI, 4
-equites cogit actitare mimos	<i>Hist.</i> : III, 62
-Poppaeam ictu calcis affligit	<i>Ann.</i> : XVI, 6
-Poppaeam mortuam laudat	<i>Ann.</i> : XVI, 6
-profusae donationes	<i>Hist.</i> : I, 20
-studia	<i>Ann.</i> : XIV, 14
-fuga ex urbe	<i>Hist.</i> : III, 68
-inferias ei fecit Vitellius	<i>Hist.</i> : II, 95

GALBA

*SERVIVS GALBA IMPERATOR CAESAR AVGVSTVS,
TRIBVNICIAE POTESTATIS, CONSVL II*¹⁴

Servius Galba:	<i>Ann.</i> : III, 55
-consul	<i>Ann.</i> : VI, 15

¹⁴ *Memento:*

- Născut la Tarracina (Terracina), la 24 decembrie 3 a.Ch. ; numele: *Lucius Livius Ocella Servius Sulpicius Galba*.
- La 8 iunie 68 p.Ch. accede la putere cu titulatura: *Servius Galba Imperator Caesar Augustus*.
- *Consul* : I: 33 p.Ch.; II: 69 p.Ch..
- Căsătorii: Aemilia Lepida.
- Copii: doi, ale căror nume nu sunt cunoscute.
- A murit la 15 ianuarie 69 p.Ch., asasinat în forum; a fost înmormântat în apropiere de via Aurelia.

-Tiberii praesagium de illius imperio	<i>Hist.</i> : I, 1; 11
-fit princeps	<i>Ann.</i> : VI, 20
-severitas	<i>Hist.</i> : V, 16
-crudelitas	<i>Hist.</i> : I, 5; 18; 35
-ingenii mobilitas	<i>Hist.</i> : I, 6
-irrisui et fastidio ob senectam	<i>Hist.</i> : I, 7
-Vitellium in inferiorem Germaniam mittit	<i>Hist.</i> : I, 7
-de adoptando Caesare cogitat	<i>Hist.</i> : I, 9
-militibus non fedit	<i>Hist.</i> : I, 12
-oratio Pisonem adoptantis	<i>Hist.</i> : I, 14
-caelestia praesagia contemnit	<i>Hist.</i> : I, 15
-pro Apollinis aede sacrificat	<i>Hist.</i> : I, 18
-aurea statua	<i>Hist.</i> : I, 27
-imago solo affligitur	<i>Hist.</i> : I, 36
-occiditur	<i>Hist.</i> : I, 41
-vita et mores	<i>Hist.</i> : I, 41
-imagines in Germania saxi petuntur	<i>Hist.</i> : I, 49
-circa templa latae	<i>Hist.</i> : I, 55
-restitutae	<i>Hist.</i> : II, 55
	<i>Hist.</i> : III, 7

OTHO

*IMPERATOR MARCVS OTHO CAESAR AVGVSTVS,
TRIBVNICIAE POTESTATIS, CONSVL, PONTIFEX MAXIMUS*¹⁵

Otho Neronis intimus:	<i>Ann.</i> : XIII, 12
-Poppaeam uxorem ducit	<i>Ann.</i> : XIII, 45
-Lusitaniae praeficitur	<i>Ann.</i> : XIII, 46
	<i>Hist.</i> : I, 13
-Galbae partibus primus accedit	<i>Hist.</i> : I, 13
-de imperio occupando cogitat	<i>Hist.</i> : I, 21
-mathematicorum de eo monita	<i>Hist.</i> : I, 22
-largitio eius in milites	<i>Hist.</i> : I, 24
-imperator salutatur	<i>Hist.</i> : I, 27
-milites alloquitur	<i>Hist.</i> : I, 37; 83
-Pisonis caede laetatur	<i>Hist.</i> : I, 44
-scelera prohibere non potest	<i>Hist.</i> : I, 45
-vacationes ex fisco suo militibus solvit	<i>Hist.</i> : I, 46
-honores ei a senatu decreti	<i>Hist.</i> : I, 47
-voluptates ac vitia dissimulat	<i>Hist.</i> : I, 71
-epistolae inter ipsum ac Vitellium	<i>Hist.</i> : I, 74
-legatos ad Germanicos exercitus mittit	<i>Hist.</i> : I, 74
-consulatus aliasque dignitates mandat	<i>Hist.</i> : I, 77
-militarem tumultum precibus sedat	<i>Hist.</i> : I, 82
-Galliam Narbonensem aggreditur	<i>Hist.</i> : I, 87; II, 14
-ab urbe proficiscitur	<i>Hist.</i> : I, 90

¹⁵ *Memento:*

- Născut la Ferentium, la 28 aprilie 32 p.Ch.; numele: *Marcus Salvius Otho*.
- La 15 ianuarie 69 p.Ch. preia puterea și titlatura: *Imperator Marcus Otho Caesar Augustus*.
- *Consul*: I: 69 p.Ch..
- *Tribunicia potestas*: 28 februarie 69 p.Ch..
- *Pontifex Maximus*: 9 martie 69 p.Ch..
- Căsătorii: Poppaea Sabina.
- Copii: -
- S-a sinucis la 16 aprilie 69 p.Ch., la Brixellum (în sudul Cremonei); a fost înmormântat în apropiere.

-Orientis legiones pro eo iurant	<i>Hist.</i> : II, 6
-proficiscitur ad bellum	<i>Hist.</i> : II, 11
-cum Vitellio comparatur	<i>Hist.</i> : II, 31
-de bellum consultat	<i>Hist.</i> : II, 31
-pronus ad decertandum	<i>Hist.</i> : II, 33
-duces suos segnitiae incusat	<i>Hist.</i> : II, 40
-exercitus eius a Vitelliano funditur	<i>Hist.</i> : II, 43
-mori destinat	<i>Hist.</i> : II, 46
-oratio eius ante mortem	<i>Hist.</i> : II, 47
-se ipse interficit	<i>Hist.</i> : II, 49
-vita eius et mores	<i>Hist.</i> : II, 50
-breve imperium	<i>Dial.</i> : 17

VITELLIUS

*AVLVS VITELLIVS GERMANICVS IMPERATOR AVGVSTVS,
IMPERATOR III, CONSVL II, TRIBVNICIAE POTESTATIS,
PONTIFEX MAXIMVS*¹⁶

A. Vitellius consul:

-pavidum ingenium	<i>Ann.</i> : XI, 23
-Africae proconsul	<i>Ann.</i> : XIV, 49
-legatus in Germania mittitur	<i>Hist.</i> : I, 70; II, 97
-defectio ac motus	<i>Hist.</i> : I, 9; 52
-apud severos humilis	<i>Hist.</i> : I, 51
-imperator consultatur	<i>Hist.</i> : I, 52
-torpor ac luxus	<i>Hist.</i> : I, 57
	<i>Hist.</i> : I, 62; II, 31; 62; III, 36; 63; 86
-ingenii mobilitas	<i>Hist.</i> : II, 57
-cum Othone comparatur	<i>Hist.</i> : II, 57
-ad bellum proficiscitur	<i>Hist.</i> : II, 31
-curis gravibus impar	<i>Hist.</i> : II, 57
-Lugdunum venit	<i>Hist.</i> : II, 59
-filium Germanici nomine appellat	<i>Hist.</i> : II, 59
-caesos cives laetus videt	<i>Hist.</i> : II, 59
-agmen eius	<i>Hist.</i> : II, 70
-Romam ingreditur	<i>Hist.</i> : II, 87
-Augusti nomen differt	<i>Hist.</i> : II, 88
-adsumit	<i>Hist.</i> : II, 62
-inexplebiles libidines	<i>Hist.</i> : II, 90
-consulatus in multos annos destinat, imperium lacerat	<i>Hist.</i> : II, 95
-Caesarem se dici vult	<i>Hist.</i> : III, 55
	<i>Hist.</i> : III, 58

¹⁶ *Memento*:

- Născut la 7 (sau 24) septembrie 12 p.Ch. (sau 15 p.Ch.); locul nașterii este necunoscut; numele: *Aulus Vitellius*.
- Preia puterea la 2 ianuarie 69 cu titulatura: *Aulus Vitellius Germanicus Imperator Augustus*. A încercat să schimbe titulatura imperială pentru a semnala ruptura cu trecutul iulio-claudian; posibil să fi intenționat ca *Germanicus*, prin acordarea lui fiului său în 69 p.Ch., să intre în titulatura imperială. Prin această titulatură este posibil ca Vitellius să nu fi vrut altceva decât recunoașterea rolului pe care l-au avut legiunile germanice în propulsarea sa în fruntea statului. Totuși, atunci când Vitellius considera că are nevoie de sprijinul tradiției imperiale, utiliza, deseori, și titlul de *Caesar*.
- *Consul*: I: 48 p.Ch.; II: 69 p.Ch. (*Consul Perpetuus*).
- *Tribunicia potestas*: 30 aprilie 69.
- *Imperator*: de trei ori începând cu 29 mai 69 p.Ch..
- *Pontifex Maximus*: 18 iulie 69 p.Ch..
- Căsătorii: Petronia; Galeria Fundana.
- Copii: Petronianus (cu Petronia); Vitellius și Vitellia (cu Galeria Fundana).
- A murit la 20 decembrie 69 p.Ch., asasinat în Forum; corpul meînsuflețit a fost aruncat în Tibru.

-condiciones pacis ei oblatae	<i>Hist.</i> : III, 63; 66
-cum Flavio Sabino paciscitur	<i>Hist.</i> : III, 65
-surdae ad fortia consilia Vitellio aures	<i>Hist.</i> : III, 67
-palatio exit, dein regreditur	<i>Hist.</i> : III, 68
-culpam in milites confert	<i>Hist.</i> : III, 70
-occiditur	<i>Hist.</i> : III, 85
-tempus imperii eius	<i>Dial.</i> : 17
-imagines deiectae	<i>Hist.</i> : III, 12

VESPASIANUS

*IMPERATOR CAESAR VESPASIANVS AVGVSTVS,
PONTIFEX MAXIMVS, TRIBVNICIAE POTESTATIS X,
IMPERATOR XX, PATER PATRIAE, CONSVL IX*¹⁷

Vespasianus, adstricti moris auctor:	<i>Ann.</i> : III, 55
-a Claudio in partem rerum adsumptus	<i>Agr.</i> : 13
-secundae legioni praepositus	<i>Hist.</i> : III, 44
-periculum sub Nerone adit	<i>Ann.</i> : XVI, 5
-ad Iudaicum bellum missus	<i>Hist.</i> : I, 10
-fatis ei destinatum imperium	<i>Hist.</i> : I, 10; II, 1; 78
-solus omnium ante se principum in melius mutatus est	<i>Hist.</i> : I, 50
-Othoni cum exercitu Iudaico accedit	<i>Hist.</i> : I, 76
-bellum Iudaicum profligat	<i>Hist.</i> : III, 4
-cum Muciano consilia miscet	<i>Hist.</i> : II, 7; 76
-cuncta praeter Hierosolyma capit	<i>Hist.</i> : V, 10
-virtutes	<i>Hist.</i> : II, 5
-liberalitas	<i>Dial.</i> : 9
-vigilantia	<i>Hist.</i> : II, 77
-parsimonia	<i>Hist.</i> : II, 77
-sapientia	<i>Hist.</i> : II, 77
-fiducia	<i>Hist.</i> : II, 77
-bellum adversus Vitellium meditatur	<i>Hist.</i> : II, 74
-imperator salutatur	<i>Hist.</i> : II, 80
-Alexandriam pergit	<i>Hist.</i> : III, 48
-in privata, fratre minor	<i>Hist.</i> : III, 65
-senatus cuncta principibus solita Vespasiano decernit	<i>Hist.</i> : IV, 3
-consulatum absens init	<i>Hist.</i> : IV, 38
-caecum et manu aegrum sanat	<i>Hist.</i> : IV, 81
-Serapidis templum adit	<i>Hist.</i> : IV, 82
-Iudaico bello Titum filium praeponit	<i>Hist.</i> : II, 82; V, 11
-Britanniam recuperat	<i>Agr.</i> : 17

¹⁷ *Memento:*

- Născut la Reate / Falacrines, la 17 noiembrie 9 p.Ch.; numele: *titus Flavius Vespasianus*.
- Preia puterea la 1 iulie 69 p.Ch. cu titulatura: *Imperator Titus Flavius Vespasianus Caesar*.
- Titulatura sa începând cu august 69 p.Ch. este: *Imperator Caesar Vespasianus Augustus*.
- *Pontifex maximus*: 70 p.Ch..
- *Pater patriae*: 70 p.Ch..
- *Consul*: I: 51 p.Ch.; II: 70 p.Ch.; III: 71 p.Ch.; IV: 72 p.Ch.; V: 74 p.Ch.; VI: 75 p.Ch.; VII: 76 p.Ch.; VIII: 77 p.Ch.; IX: 79 p.Ch..
- *Imperator*: I: odată cu accederea la putere; II-IV: 70 p.Ch.; VI-VIII: 71 p.Ch.; IX-X: 72 p.Ch.; XI: 83 p.Ch.; XII-XIV: 74 p.Ch.; XV-XVIII: 76 p.Ch.; XIX: 77 p.Ch.; XX: 78 p.Ch..
- *Tribunicia potestas*: cu prima este investit la numire, după care au urmat reînnoiri în fiecare an la 1 iulie.
- Căsătorii: Flavia Domitilla.
- Copii: Titus, Domitianus, Flavia Domitilla (cu Flavia Domitilla).
- A murit la 23 iunie 79 p.Ch. la Roma / Aquae Cutiliae; a fost înmormântat în mausoleul lui Augustus; mai târziu a fost depus în templul Flaviilor.

-felix principatus

Dial.: 17**TITUS***IMPERATOR TITVS CAESAR VESPASIANVS AVGVSTVS, PONTIFEX MAXIMVS, TRIBVNICIAE POTESTATIS XI, IMPERATOR XVII, CONSVL VIII, PATER PATRIAE*¹⁸

Titus Vespasiani filius:	<i>Hist.</i> : I, 1; 10
-ingenium	<i>Hist.</i> : II, 1; IV, 86
-ad Galbam a patre missus redit in itinere	<i>Hist.</i> : II, 1 sq.
-Berenicem reginam amat	<i>Hist.</i> : II, 2
-Veneris templum adit	<i>Hist.</i> : II, 2
-Vespasianum Mucianumque conciliat	<i>Hist.</i> : II, 5
-consiliorum inter eos nuntius	<i>Hist.</i> : II, 79
-Iudaico bello praepositur	<i>Hist.</i> : II, 82; IV, 51; V, 1
-consulatum absens init	<i>Hist.</i> : IV, 38
-validissima exercitus pars ei traditur	<i>Hist.</i> : IV, 51
-pietas erga fratrem	<i>Hist.</i> : IV, 52
-comitas erga milites	<i>Hist.</i> : V, 1
-Hierosolyma obsidet	<i>Hist.</i> : V, 1; 10sq.

DOMITIANUS*IMPERATOR CAESAR DOMITIANVS AVGVSTVS GERMANICVS, PONTIFEX MAXIMVS, TRIBVNICIAE POTESTATIS XVI, IMPERATOR XXIII, CONSVL XVII, PATER PATRIAE*¹⁹¹⁸ *Memento:*

- Născut la Roma, la 30 decembrie 39 p.Ch.; numele: *Titus Flavius Vespasianus* (aceiași cu al tatălui).
- Odată cu preluarea puterii de către tatăl său, Vespasianus, numele său va fi: *Titus Caesar Vespasianus*.
- În septembrie 70 p.Ch., este salutat ca *Imperator* (după căderea Ierusalimului).
- Preia puterea la 24 iunie 79 p.Ch.; titulatura: *Imperator Titus Caesar Vespasianus Augustus*.
- *Pontifex Maximus*: iunie 79 p.Ch..
- *Pater Patriae*: iunie 79 p.Ch..
- *Consul*: I: 70 p.Ch.; II: 72 p.Ch.; III: 74 p.Ch.; IV: 75 p.Ch.; V: 76 p.Ch.; VI: 77 p.Ch.; VII: 79 p.Ch.; VIII: 80 p.Ch..
- *Imperator*: I: 70 p.Ch.; II: 71 p.Ch.; III-IV: 72 p.Ch.; V: 73 p.Ch.; VI-VIII: 74 p.Ch.; IX-XII: 76 p.Ch.; XIII: 77 p.Ch.; XIV: 78 p.Ch.; XV: 79 p.Ch.; XVI-XVII: 81 p.Ch..
- *Tribunicia potestas*: I: 1 iulie 71 p.Ch.; reînnoită de la această dată anual.
- Căsătorii: Arrecina Tertulla; Marcia Fumilla.
- Copii: Iulia (cu Arrecina); o altă fiică (cu Marcia).
- A murit la 13 septembrie 81, la Aquae Cutiliae, din cauza ciumei; a fost înhumat la început în mausoleul lui Augustus, apoi în templul Flaviilor.

¹⁹ *Memento:*

- Născut la Roma, la 24 octombrie 51 p.Ch.; numele: *Titus Flavius Domitianus*.
- Odată cu preluarea puterii de către Vespasianus, va fi *Caesar Domitianus*.
- Preia puterea la 14 septembrie 81 p.Ch.; titulatura: *Imperator Caesar Domitianus Augustus, Pontifex Maximus, Pater Patriae*. La sfârșitul lui 83 p.Ch., adaugă *Germanicus* (titlul victoriei).
- *Consul*: I: 71 p.Ch.; II: 73 p.Ch.; III: 75 p.Ch.; IV: 76 p.Ch.; V: 77 p.Ch.; VI: 79 p.Ch.; VII: 80 p.Ch.; VIII: 82 p.Ch.; IX: 83 p.Ch.; X: 84 p.Ch.; XI: 85 p.Ch.; XII: 86 p.Ch.; XIII: 87 p.Ch.; XIV: 88 p.Ch.; XV: 90 p.Ch.; XVI: 92 p.Ch.; XVII: 95 p.Ch..
- *Tribunicia potestas*: I: odată cu obținerea puterii; reînnoită în fiecare an la 14 septembrie, data preluării puterii.
- *Imperator*: I: 14 septembrie 81 p.Ch.; II: 82 p.Ch.; III-V: 83 p.Ch.; VI-VII: 84 p.Ch.; VIII-XI: 85 p.Ch.; XII-XIV: 86 p.Ch.; XV-XVII: 88 p.Ch.; XVIII-XXI: 89 p.Ch.; XXII-XXIII: 92 p.Ch..
- Căsătorii: Domitia Longina.
- Copii: doi fii, morți de mici.
- A murit la 18 septembrie 96 p.Ch., la Roma, asasinat; a fost înhumat în templul Flaviilor.

Domitianus Vespasiani filius:	<i>Hist.</i> : III, 59
-in Capitolium accitur	<i>Hist.</i> : III, 69
-inde occultatus, elabitur	<i>Hist.</i> : III, 74
-Caesar consalutatur	<i>Hist.</i> : III, 86; IV, 2
-praetura ei decernitur	<i>Hist.</i> : IV, 3
-eam (praeturam) suscipit	<i>Hist.</i> : IV, 39
-senatum ingreditur	<i>Hist.</i> : IV, 40
-adversa eius fama	<i>Hist.</i> : IV, 51
-indomitae libidines	<i>Hist.</i> : IV, 2; 68
-fidem Cerialis tentat	<i>Hist.</i> : IV, 86
-licentia	<i>Agr.</i> : 7
-Tacitum provehit	<i>Hist.</i> : I, 1
-ad bellum proficiscitur	<i>Hist.</i> : IV, 85
-Lugdunum venit	<i>Hist.</i> : IV, 86
-falsus e Germania triumphus	<i>Agr.</i> : 39
-anxius erga duces insignes	<i>Agr.</i> : 39
-praeceps in iram	<i>Agr.</i> : 42
-multas nobilium caedes perpetrat	<i>Agr.</i> : 45

NERVA

*IMPERATOR NERVA CAESAR AVGVSTVS GERMANICVS, PONTIFEX MAXIMVS, TRIBVNICIAE POTESTATIS III, IMPERATOR III, CONSVL IV, PATER PATRIAE*²⁰

Nerva Caesar:	<i>Hist.</i> : I, 1
-principatum ac libertatem miscuit	<i>Agr.</i> : 3
-sub Nerone praetor designatus	<i>Ann.</i> : XV, 72

TRAIANUS

*IMPERATOR CAESAR DIVI NERVAE FILIVS NERVA TRAIANVS OPTIMVS AVGVSTVS GERMANICVS DACICVS PARTHICVS, PONTIFEX MAXIMVS, TRIBVNICIAE POTESTATIS XXI, IMPERATOR XII, CONSVL VI, PATER PATRIAE*²¹

²⁰ *Memento:*

- Născut la Namia (Narni), la 8 noiembrie 30 p.Ch.; numele *Marcus Cocceius Nerva*.
- Preia puterea la 18 septembrie 96 p.Ch.; titulatura: *Imperator Nerva Caesar Augustus*.
- *Pater Patriae*: i-a fost decernat de Senat la preluarea puterii sau la puțin timp după aceea.
- *Germanicus*: octombrie 97 p.Ch. (titlul victoriei; v. la Tacitus *falsus triumphus*).
- *Imperator*: la primirea puterii supreme, în 96 p.Ch.; II: 97 p.Ch..
- *Consul*: I: 71 p.Ch.; II: 90 p.Ch.; III: 97 p.Ch.; IV: 98 p.Ch..
- *Tribunicia potestas*: I: odată cu obținerea puterii; reînnoită annual.
- Căsătorii: soțiile lui nu ne sunt cunoscute.
- Copii: ?
- A murit la 28 ianuarie 98 p.Ch., la Roma, în urma unei crize de apoplexie; înmormântat în mausoleul lui

Augustus.

²¹ *Memento:*

- Născut la Italica, în Spania, la 18 septembrie 53 p.Ch.; numele: *Marcus Ulpius Traianus*.
- Adoptat de Nerva în octombrie 97 p.Ch.; numele după adopție: *Caesar Divi Nerae Filius Nerva*

Traianus.

- Preia puterea la 28 ianuarie 98 p.Ch.; titulatura: *Imperator Caesar Divi Nerae Filius Nerva Traianus*

Augustus.

- *Pater Patriae*: 98 p.Ch..
- *Germanicus*: octombrie 97 p.Ch. (titlul victoriei).
- *Dacicus*: 102 p.Ch. (titlul victoriei).
- *Parthicus*: 114 p.Ch. (titlul victoriei).
- *Optimus*: titlu acordat de Senat în august-septembrie 114 p.Ch..
- *Consul*: I: 91 p.Ch.; II: 98 p.Ch.; III: 100 p.Ch.; IV: 101 p.Ch.; V: 103 p.Ch.; VI: 112 p.Ch..

Traianus imperator:	<i>Hist.</i> : I, 1
	<i>Germ.</i> : 37
-imperii felicitas	<i>Agr.</i> : 3; 44

Iată că și de această dată, modul în care autorul realizează portrete ne îndeamnă să reiterăm ideea că opera lui Tacitus este, în întregul ei, una istorică, motiv pentru care va trebui analizată conform normelor de cercetare stabilite de istoriografia modernă²².

Pentru a păstra simetria expunerii noastre, considerăm că cel mai nimerit ar fi să permitem lui Tacitus, acest „Homer al literaturii latine”²³, să concluzioneze:

„...*nemo annales nostros cum scriptura eorum contenderit, qui veteres populi Romani res composuere*”²⁴.

PETRONELA WAINBERG

PORTRAITS D'EMPEREURS ROMAINS DANS L' OEUVRE DE PUBLIUS CORNELIUS TACITUS

RÉSUMÉ

En ce qui concerne l'authenticité et l'objectivité des portraits d'empereurs romains, nous opinons qu'il faut saisir comment ce titan de la littérature latine a vu la vie, les mœurs, les caractères de ces personnages si controversés. Notre étude tient compte de ce qui s'appelle critérium chronologique et non pas de l'ordre dans lequel se retrouvent les informations dans la successions des livres et des chapitres. Nous considérons superflu tout commentaire en marge des dires de Tacite, surtout en tenant compte du fait que des historiens et des hommes de lettres remarquables ont analysé sous tous les aspects l'attitude de Tacite envers les empereurs de Rome.

• *Imperator*: I: odată cu preluarea puterii în 98 p.Ch.; II-IV: între 101-102 p.Ch.; V-VI: între 105-106 p.Ch.; VI-XIII: între 113-117.

• *Tribunicia potestas*: I: odată cu adopția, în octombrie 97 p.Ch.; reînnoită începând cu 10 decembrie 97 p.Ch. în fiecare an.

• Căsătorii: 98 p.Ch. cu Pompeia Plotina.

• Copii: ?

• A murit la 9 august 117 p.Ch., în urma unui atac de cord, la Selinus în Cilicia (Asia Mică). A fost înhumat la baza Columnei lui Traian.

²² Pentru amănunte a se vedea: Petronela Wainberg, *Publius Cornelius Tacitus: de la istorie la interdisciplinaritate*, în „*Annales Universitatis Apulensis. Historica*, nr. 4-5, Alba Iulia, 2000-2001, p. 37-46.

²³ Eugen Cizek, *Istoria în Roma antică (Teoria și poetica genului)*, Ed. Teora, București, 1998, p. 128.

²⁴ Tacitus, *Ann.*, IV, 32: „...nimeni să nu compare analele mele cu scriitura acelor care au expus istoria veche a poporului roman.” A se traduce *annales* prin lucrări (opere) istorice.